

לכל אדם אלא לחוים בלבד, ואנן בעינן דומיא ד"לאכלה" שהוא תשמיש המיועד לכל אדם.

וברייתא מפורשת היא, כדתניא: "לאכלה", ולא למלוגמא.

אתה אומר דדרשינן "לאכלה" ולא למלוגמא, או אינו אלא "לאכלה" ולא לכבוסה כמו שדרשו רבנן דפליגי על רבי יוסי?!

כשהוא אומר "לכם", הרי לכבוסה אמור, שהרי "לכם" משמעו לכל צרכיכם — לרבות משרה וכיבוסה, וממילא על כרחך הא מה אני מקיים "לאכלה", לאכלה ולא למלוגמא.

ומה ראית לרבות את הכבוסה ולהוציא את המלוגמא? נאמר להיפך — דמקרא ד"לכם" נרבה מלוגמא, ומקרא ד"לאכלה" נמעט כיבוסה?!

מבאר הברייתא: מרבה אני את הכבוסה, מ-ב
ששורה בכל אדם דומיא דאכילה, ויותר סברא היא שנתירה בשביעית, ומוציא את המלוגמא — שאינה שורה לכל אדם, שאין בה צורך אלא לחולים.

ומבאר הגמרא: מאן תנא להא דתנו רבנן: "לאכלה" — ולא למלוגמא,

דאמר קרא והיתה שבת הארץ לכם "לאכלה", ולא למשרה, (186) ולא לכבוסה.

והיינו, דכוונת הכתוב למעט תשמישים שהנאתם אחר ביעורם, שאינם כאכילה שזמן אכילתה וביעורה שווה.

מאי טעמא דרבי יוסי?

אמר קרא "לכם", ודרשינן: לכם, לכל צרכיכם, ולרבות בא, דאפילו למשרה ולכבוסה שאין הנאתם וביעורם שווה, שרי.

ומקשה הגמרא: ותנא קמא, מה יענה לדרשתו של רבי יוסי, הא כתיב "לכם", שמשמעו לכל צרכיכם?!

ומתריצין: ההוא "לכם" בא ללמדנו, שקדושת שביעית נוהגת רק בדבר שה"לכם" שלו הוא דומיא ד"לאכלה", דהיינו, מי שהנאתו וביעורו שווה, כאכילה שבזמן ביעורה הנאתה, יצאו משרה וכבוסה שהנאתן אחר ביעורן.

מוסיפה הגמרא ומקשה לאידך גיסא: ורבי יוסי, הא כתיב "לאכלה", דמשמע דבעינן הנאה דומיא דאכילה?!

ומתריצין: ההוא מיבעי ליה ללמדנו הלכה נוספת: דדוקא "לאכלה" שרי, ולא למלוגמא — לרפואה. כיון ששימוש זה אינו מיועד

הראויים למאכל אדם?!

ותירץ בשני אופנים: א. מיירי שנפסל מאכילת אדם, וקא משמע לן שאפילו הכי אסור לשרות בו פשתן. ב. על פי מה שכתבו הראשונים בבבא קמא שם, דמשרה וכביסה אינם הפסד דחיי נפש הוא כמבואר בגדרים פא. א.

186. הקשה הערוך לנר: מדוע הוצרכו חכמים לילפותא מיוחדת שאסור לשרות פשתן ביין של שביעית, הרי אפילו אם היתה זו הנאה המותרת בפירות שביעית מכל מקום יש איסור להפסיד פירות שביעית בידיים, ולהשתמש בדבר הראוי למאכל לצורך כיבוס חשיב הפסד, וכמו דקיימא לן שאין מאכילין בהמה בפירות שביעית

"לאבלה" — ולא לזילוף [מנהגם היה לולף בבית יין לריח טוב] דהנאה שאינה שווה בכל אדם היא.

"לאבלה", ולא לעשות ממנה אפיקטויזין [מיני רפואה הגורמים הקאה, וכינוי זה הוא נוטריקון "אפיק" — הוצאה, "זיין" — מזון]. שאף זו הנאה שאינה שווה בכל אדם, שאינה אלא לחולים.

כמאן, כרבי יוסי. שלא מיעט הנאת שאין ביעורן והנאתן שווה, אלא מיני הנאות שאינן שוות בכל אדם.

דאי הוי כרבנן, הא איכא נמי משרה וכבוסה, שאף הן תשמישין אסורין בפירות שביעית מטעם אחר, דאין הנאתן וביעורן שווה.

לצורך הבנת הדינים דלהלן יש להקדים מעט מדיני שביעית:

א. פירות שביעית אינם יוצאים לעולם מידי קדושתם, גם לא על ידי פדיון.

ב. פירות שביעית "תופסין את דמיהן" בקדושת שביעית, שאם מכר אדם פירות שביעית בכסף, חלה על הדמים קדושת שביעית, ואסור לסחור בהם, אלא צריך לבערם בזמן הביעור של פירות שביעית, או לקנות בהם דבר מאכל הראוי להאכל בקדושת שביעית, ולאוכלו קודם זמן הביעור.

דין זה נוהג גם "בחליפי שביעית" שאם החליף אדם פירות שביעית שלו בדבר

מאכל, חלה על המאכל קדושת שביעית.

ג. אף שפירות שביעית אינם יוצאים מידי קדושתם עולמית, מכל מקום דמי שביעית [דמים שקנו בהם פירות שביעית], או חליפי שביעית, יוצאים מידי קדושתם אם הוחלפו בדבר אחר, היות ובדמי שביעית נוהג דין פדיון — שקושת השביעית עוברת לחליפיהן. דין זה יתבאר להלן בהרחבה.

ד. הגמרא להלן מביאה מחלוקת, האם שביעית תופסת דמיה רק דרך מקח, על ידי שקנה אותם במעות, או גם דרך "חילול", בדומה לפדיון הקדש, שאומר אדם — יהיו פירות שביעית אלו מחוללים על מעות שיש לי ביד.

אמר רבי אלעזר: אין קדושת שביעית מתחללת לתפוס דמיה, (187) שתחול עליהם קדושת שביעית, אלא דרך מקח. והיינו, כשיקנה פירות שביעית בדמים. אבל אם נטל מעות בידו ואמר, יהיו פירות אלו מחוללים על מעות שיש לי ביד, לא חלה קדושת שביעית על הדמים.

ורבי יוחנן אמר: שביעית תופסת דמיה בין דרך "מקח" בין דרך "חילול".

ומבאר הגמרא: מאי טעמא דרבי אלעזר?

דכתיב [ויקרא כה יג] גבי דיני היובל הדומים מעצם מהותם לדיני שביעית: "בשנת היובל הזאת תשובו איש לאחוזתו", ובקרא דפמיך ליה כתיב: "וכי תמכרו ממכר", ומסמיכות הפרשיות למדנו, שבא הכתוב ללמד ששביעית מתחלל רק דרך

187. כלומר, רק לענין זה מהני חילול. אבל להוציאו לחולין לא מהני, דפירות שביעית אינם

"בשנת היובל הזאת תשובו איש אל אחזתו", וסמיוך ליה: "וכי תמכרו ממכר לעמיתך". דהיינו, מחמת שעבר על איסורי שביעית סופו לבא לידי עניות עד שיזדקק למכור את כל נכסיו.

מוסיפה הגמרא לבאר לאידך גיסא:

ורבי אלעזר דסבר, דשביעית מתחללת רק דרך מקת, האי קרא דרבי יוחנן "כי יובל היא קודש", מאי עביד ליה?

מיבעי ליה לכדתניא: [ויקרא כה]: "כי יובל היא, קדש".

מה קדש תופס את דמיו, שאם נפדה חלה קדושתו על דמיו, אף שביעית תופסת את דמיה. (188) מיהו רק דרך מקח ולא דרך חילול. כלומר, לרבי יוחנן ילפינן מפסוק זה באיזה אופן תופסת השביעית את דמיה — דומיא דקודש. אבל לרבי אלעזר למדו מכאן רק את עיקר הדין — שקדושת שביעית תופסת את דמיה.

תניא כוותיה דרבי אלעזר, ותניא כוותיה דרבי יוחנן:

תניא כוותיה דרבי אלעזר: שביעית תופסת את דמיה, שנאמר, "כי יובל היא קדש תהיה לכם", ודרשינן — מה קדש תופס את דמיו ואסור בהנאה כדין הקדש, אף שביעית תופסת את דמיה ואסורה בסחורה וכדומה.

אי [שמא תאמר], מה קדש תפס דמיו ויוצא

מקת, וכלשון הכתוב "וכי תמכרו ממכר", ולא דרך חילול.

ורבי יוחנן דפליג על רבי אלעזר וסבר ששביעית מתחללת גם דרך חילול, מאי טעמא?

דכתיב שם באותה פרשה: "כי יובל היא, קדש".

ודרשינן, מזה קדש [הקדשות] נפדין — בין בדרך מקח בין בדרך חילול, אף שביעית תופסת דמיה בין דרך מקח בין דרך חילול.

ומוסיפה הגמרא לבאר:

ורבי יוחנן, האי אותה סמיכות פרשיות של "כי תמכרו ממכר", ממנה דרש רבי אלעזר דבעינן דרך מקח דוקא, מאי עביד ליה [כיצד ידרשנה]?

מיבעי ליה לכדרבי יוסי בר חנינא.

דתניא, אמר רבי יוסי בר חנינא: בוא וראה כמה קשה "אבקת" של שביעית, כלומר, בא וראה כמה חמורים הדינים הקלים ביותר שבאיסורי שביעית [דבר קל נמשל לאבק שאינו עיקר הדבר], והיינו, דעיקר איסור שביעית הוא בעבודת הקרקע, ואילו איסור סחורה בפירות אלו אינו אלא איסור הנלווה להם.

אדם נושא ונותן בפירות שביעית, לסוף מוכר את מטלטליו ואת כליו, שנאמר:

להוציאם מקדושתם].

188. והקשה הערוך לנר, רבי יוחנן שדרש פסוק זה לדרשה אחרת, מנין ילמד שהשביעית תופסת

יוצאים מידי קדושתם לעולם. [אמנם, למסקנת הסוגיא שכל הנידון כאן הוא רק בפרי שני, דהיינו, שחילול פירות שביעית על פירות אחרים ועתה בא לחללם, מהני חילול לגמרי גם

לחולין, שעל ידי הפדיון פוקעת הקדושה מן ההקדש, אף שביעית תהא תופסת את דמיה ויוצאת לחולין?

תלמוד לומר: "תהיה" — בהוייתה תהא. והיינו, שגם אחר הפדיון לא פוקעת הקדושה מן הפירות אלא שניהם קדושים — הפירות ודמיהן.

הא כיצד?

לקח בפירות שביעית בשר וכדומה, אלו ואלו מתבערין בשביעית, ששניהם קדושים.

ואם לאחר מכן לקח בבשר דגים, יצא הבשר מקדושתו כיון שמיעוט זה של "תהיה" נאמר רק בפירות שביעית עצמם, שהם אינם יוצאים מקדושתם על ידי הפדיון. אבל הדמים יוצאים מקדושתם על ידי פדיון, ולכן, נכנסו דגים לקדושה תחתיהם והבשר יוצא לחולין.

וכן הלאה, אם לקח בדגים יין, יצאו דגים ונכנס יין. לקח ביין שמן — יצא יין ונכנס שמן.

הא כיצד?

אחרון אחרון מן הדמים נכנס בשביעית, והקודם יוצא לחולין, ואילו פרי השביעית עצמו לעולם אסור בקדושת שביעית, שאין היא פוקעת מן הפרי עצמו.

ומדייקת הגמרא: מדקתני בלשון הברייתא "לקח" "לקח", אלמא: דרך מקח, אין. כלומר, אם חילל אותם דרך מקח — שקנה בפירות בשר וכדומה, דוקא אז תופסת השביעית את דמיה. אבל אם עשה כן דרך חילול ופדיון, לא. נמצא שסברה הברייתא כרבי אלעזר. דדוקא דרך מקח תופסת שביעית דמיה.

תניא כוותיה דרבי יוחנן: אחד שביעית ואחד מעשר שני, מתחללין על בהמה היה ועוף, בין חיינ בין שחוטין, דברי רבי מאיר.

וחכמים אומרים: על שחוטין — מתחללין, ואילו על חיינ — אין מתחללין, והסיבה לכך היא, גזירה שמא ישהה אותם אצלו ויגדל מהן עדרים.

ודבר זה אסור לעשות במעשר שני, לפי שאסור לאדם להשהות מעשרותיו, אלא חייב להעלותם ולאוכלם בירושלים, ובפירות שביעית אסור הדבר מטעם אחר, דהתורה אסרה לאדם להרבות ממנו על ידי פירות שביעית, שמטעם זה אסרום בסחורה, אלא חייב להפקירם שיהנו מהם כל העולם, ולבערם בשעת הביעור.

ומכל מקום, מסתימת לשון הברייתא משמע שאין צריך לחלל דוקא בדרך מקח, אלא בין דרך מקח בין דרך חילול נתפסת הקדושה בדמים, וכרבי יוחנן. (189)

דמיה!?

ופירש, דסבר רבי יוחנן שאף זה נלמד מן הפסוק קודש היא, לפי שאין היקש למחצה, וכמו שלענין חילול דינם שווה, כך לענין קדושת הדמים.

189. כן משמע בערוך לנר, שלמד כי עיקר הראיה היא מסתימת לשון הברייתא. אבל בכפות תמרים פירש, דהילפותא היא מהשוואת דין שביעית למעשר שני, דבמעשר שני ודאי לא שייך חילול דרך מקח, כדשנינו ריש מסכת

שהחליף פירות שביעית על סלע, וביקש ליקח בו חלוק, שאסור לקנותו בדמי שביעית, דהתורה אמרה: "לאכלה" – ולא לסחורה. והיינו, שאין כוונת התורה לאסור רק מסחר לכשלעצמו שתכליתו לרבות ממונו, אלא עיקר כוונת התורה לאסור החזקת הון של שביעית אחר זמן הביעור, היות ורצון התורה שיאכלו הפירות בשנה השביעית ויתכלו. וכיון שאם יקנה בדמי השביעית חלוק ושאר דברים שאינם מתכלים, יש לחוש שמא ישאר אצלו החלוק גם לשנה הבאה.

אלא כיצד יעשה?

ילך אצל חנווני הרגיל אצלו, שיהיה נאות לו לעשות כרצונו, ואומר לו: תן לי בסלע פירות, ונתן לו את הסלע תמורתם, וכך על ידי זה פוקעת קדושת שביעית מן המעות וחלה על הפירות, כדין דמי שביעית שנתחללו.

ובדבר זה אין איסור מסחר בפירות שביעית, כיון שאינו מרבה ממונו על ידי קניית הפירות, וגם לא קנה בהם מוצר שאינו מתכלה שיש לחוש שישאר בידו לאחר זמן הביעור.

וחוזר הקונה ואומר לו לחנווני: הרי פירות הללו הקדושים עתה בקדושת שביעית, נתונים לך במתנה, ויש לך להזהר לנהוג בהן קדושת שביעית.

והוא חנווני אומר לו: הא לך סלע זו שלי שעתה היא חולין, במתנה.

אמר רבא: מחלוקת חכמים ורבי מאיר, האם מותר לחלל על בעלי חיים שלא נשחטו, היא רק

בזכרים, שאף שאינם מולידים סברו חכמים שאסור להשהותם שמא יבוא להשהות נקבות ולגדל מהם עדרים.

אבל בנקבות, דברי הכל רק על השחוטין מתחללין, ואילו על חיון אין מתחללין, גזרה שמא יגדל מהן עדרים. שגם רבי מאיר מודה לגזירה זו אלא שבזכרים התיר.

אמר רב אשי: מחלוקת רבי אלעזר ורבי יוחנן, האם שביעית מתחללת רק דרך מקח או גם דרך חילול ופדיון, היא רק בפרי ראשון. כלומר, בפרי עצמו שגדל בקדושת שביעית, שבו דרש רבי אלעזר מסמיכות המקראות דבעינן דרך מקח דוקא. אבל בפרי שני שנתפסה בו קדושת שביעית דרך מקח, דברי הכל הוא מתחלל בין בדרך מקח בין בדרך חילול.

והא דקתני בלשון הברייתא: "לקח" "לקח", שמשמעות הלשון היא כי רק בדרך מקח מתחלל בין בפרי ראשון בין בפרי שני, שהרי גם לגבי הפשר המתחלל בדגים אמרינן לשון "לקח", אין לשון זו בדוקא, אלא אידי דתנא רישא לגבי פרי ראשון "לקח", תנא נמי בפרי שני, כפיפא דברייתא לשון "לקח", אך אליבא דאמת פרי שני מתחלל גם בדרך חילול.

איתיביה רבינא לרב אשי [שפירש כך את מחלוקת רבי יוחנן ורבי אלעזר] מהאי ברייתא: מי שיש לו סלע של שביעית [וכגון